

Marek TYRAŁA

Uniwersytet Śląski w Katowicach

ORCID: 0000-0003-3475-6941

Zmiany pokoleniowe a zachowania wyborcze. Na przykładzie wyborów parlamentarnych w Polsce w 2019 roku

Streszczenie: Główna hipoteza badawcza postawiona w artykule brzmi: Zmiany pokoleniowe w Polsce miały wpływ na zachowania wyborcze elektoratu w wyborach parlamentarnych w 2019 roku. Celem autora było ukazanie zależności pomiędzy zachowaniem wyborczym, płynnością elektoratu a wynikiem wyborczym ugrupowań politycznych, które przekroczyły próg wyborczy; PiS, Koalicja Obywatelska, SLD, PSL, Konfederacja Wolność i Niepodległość. W artykule podjęto próbę analizy szeregu czynników określających (warunkujących) zachowania wyborcze elektoratu. Tekst ma charakter interdyscyplinarny, problem badawczy został przeanalizowany z perspektywy politologicznej, socjologicznej i filozoficznej. Weryfikując hipotezę postawioną w pracy, zauważono, iż występuje duże prawdopodobieństwo, że zmiany pokoleniowe miały częściowy wpływ na zachowania wyborcze elektoratu oraz wynik wyborczy poszczególnych komitetów wyborczych. Próba odpowiedzi na postawione pytanie badawcze może wnieść istotny wkład w dalsze badanie procesu zachowań wyborczych w wyborach parlamentarnych.

Słowa kluczowe: zmiany pokoleniowe, elektorat, zachowania wyborcze, wybory

Wstęp

Demokracja to przestrzeń konfrontacji, w której ujawniają się konflikty: ekonomiczne, kulturowe, społeczne, religijne i ideologiczne. Znaczącą rolę pełnią tutaj warstwy, klasy, stany, ruchy społeczne oraz stowarzyszenia, organizacje i grupy interesu (Bobbio, 1996, s. 66). Partie polityczne umiejętnie oscylują między interesami różnych grup społecznych w celu zapobiegania konfliktom oraz wykorzystywaniu ich do budowy własnego kapitału wyborczego (Antoszewski, 2012, s. 237–250, 272).

Kryzys legitymizacji współczesnej demokracji liberalnej, częściowo uwarunkowany zmianami pokoleniowymi, to jak zauważa Ivan Krastew,

efekt braku przekonującej alternatywy dla demokracji liberalnej po 1989 roku. Zwycięstwo Zachodu w zimnej wojnie oznaczało nie tylko upadek ZSRR, ale także mocny cios dla oświeceniowego liberalizmu. Liberalizm został najpierw osłabiony utratą równego sobie przeciwnika, następnie zadurzył się w sobie i zgubił ideową drogę. Liberalizm porzucił pluralizm na rzecz hegemonii, wpłynęło to na rozwój jego przeciwieństwa „nieliberalizmu” tzw. demokracji nieliberalnej (Lilla, 2018; Fukuyama, 2019; Krastev, Holmes, 2020, s. 14, 17, 107, 263, 288; Acemoglu, Robinson, 2022, s. 30–80, 610–690). Jak zauważa Atilla Agh, w porównaniu z poprzednimi, tradycyjnymi typami autokracji, autokracja trzeciej generacji (prawicowy populizm) wprowadziła radykalne innowacje w postaci równoległego rozwoju formalnie demokratycznych i nieformalnie autokratycznych form w budowaniu instytucji. Stworzyły one demokratyczną fasadę instytucji formalno-konstytucyjnych, a także poczyniły wielkie wysiłki na rzecz drastycznej kontroli instytucji nieformalnych, w mediach, kulturze i komunikacji (Agh, 2019, s. 10–52, 56–289). Kryzys demokracji i liberalizmu, wpłynął na rozwój populizmu i nacjonalizmu, który Enzo Traverso określa jako „postfaszyzm”, a Jason Stanley jako „nowy faszyzm” (Traverso, 2020; Stanley, 2021). Inne zagrożenia destabilizujące demokrację liberalną to również kryzys: finansowy, klimatyczny, technologiczny, surowcowy, migracyjny, epidemiczny (Bendyk, 2020). Wskutek wszystkich czynników i zagrożeń współczesne partie polityczne są zmuszone funkcjonować w społeczeństwach ryzyka, o których pisał Ulrich Beck (Beck, 2012).

Artykuł ma na celu próbę weryfikacji hipotezy badawczej: *Zmiany pokoleniowe w Polsce miały wpływ na zachowania wyborcze elektoratu w wyborach parlamentarnych w 2019 roku*. Wybór tematu pracy wpisuje się w aktualne problemy funkcjonowania systemu politycznego w Polsce. Celem artykułu jest ukazanie zależności pomiędzy płynnością elektoratu wyborczego a wynikiem wyborczym poszczególnych ugrupowań. W pracy podjęto również próbę analizy szeregu czynników określających (warunkujących) zachowania, płynność elektoratu wyborczego. Postawiono pomocnicze pytania badawcze: *Jaki wpływ na wynik wyborczy w Polsce mają zmiany pokoleniowe? Jakie czynniki mają wpływ na zmianę zachowań elektoratu wyborczego?* Cezura czasowa przyjęta w pracy dotyczy wyborów parlamentarnych w Polsce w 2019 roku. Zastosowano metodę ilościową, opisową, porównawczą. Weryfikację hipotezy badawczej przeprowadzono, odnosząc się do badań sondażowych. W oparciu o dane Exit Poll Ipsos dokonano analizy zachowań wyborczych elektoratu (18–29

lat). Porównano płynność wyborczą elektoratu w wyborach parlamentarnych w 2015 i 2019 roku. Dokonano analizy procesów prognozowanych zachowań wyborczych młodego elektoratu w oparciu o sondaże CBOS oraz (CATI) Ipsos dla OKO.press i „Gazety Wyborczej”. Przedstawiona problematyka badawcza może stanowić istotny wkład w dalsze badanie procesu zachowań, elektoratu wyborczego w kontekście kolejnych wyborów parlamentarnych.

Teoria

W każdych wyborach dla partii i koalicji politycznej najważniejsze jest poparcie oraz zmiana zachowań wyborczych elektoratu. Zachowanie wyborcze to, pojęcie odnoszące się do relacji, które zachodzą pomiędzy elektoratem a partiami politycznymi. Zachowania wyborcze są wyrażone w akcie głosowania, można je badać na dwóch poziomach. Indywidualnym, dotyczą motywów zachowań konkretnej jednostki na poziomie wyborczym. Zagregowanym, dotyczą motywów zachowań więzi społecznych na poziomie wyborczym. Wyróżnia się trzy typy zachowań wyborczych na poziomie zagregowanym:

- 1) stabilna lojalność wyborcza – partie polityczne zachowują swój elektorat;
- 2) zmiana lojalności politycznej. Wyróżnia się dwa rodzaje zmian lojalności wyborczej: krytyczne występują rzadko oraz stopniowe są spotykane znacznie częściej. Ten typ zmian dzieli się na:
 - sektoralne – dotyczy zmiany poparcia jednej lub kilku partii, wymianie poparcia między partiami, np. gdy jedna partia traci poparcie części elektoratu, zyskując poparcie innej grupy wyborców,
 - środowiskowe – to konsekwencja zmian, które zachodzą w ramach społecznego otoczenia systemu politycznego;
- 3) zanik lojalności partyjnej – partie polityczne tracą kontrolę nad elektoratem, ponieważ przestają wypełniać swe podstawowe funkcje np. mobilizacji, integracji (Żmigrodzki, 1999, s. 15–96, 13–234).

David Easton wyróżnia dwa rodzaje poparcia: uogólnione oraz określone. Poparcie uogólnione kształtowane jest głównie w procesie socjalizacji, w tym socjalizacji pierwotnej, ma charakter trwały. Poparcie określone kształtuje się pod wpływem emocji, percepcji bieżącej sytuacji politycznej i jest podatne na zmiany (Easton, Gunnell, Stein, 1995, s. 13–90, 145–260). Zwraca się przy tym uwagę, że aby przetrwać okres

społecznego niezadowolenia, system demokratyczny wymaga rezerwu-
aru poparcia uogólnionego, które jest niezależne od bieżącej oceny rze-
czywistości politycznej (Almond, Verba, 1963).

Pokolenie to termin posiadający w naukach społecznych i biologicz-
nych kilka konotacji związanych m.in. z urodzeniem, tworzeniem oraz
prokreacją (Sztompka, 2005). Karl Mannheim podkreślał, że to właśnie
przeżywanie tych samych wydarzeń historycznych i politycznych, przez
przemiany społeczne i procesy gospodarcze sprawia, że osoby, które tworzą
jedno pokolenie, są automatycznie na siebie zorientowane. Tworzy je
wspólna więź. Mannheim dowodził, że pokolenie to szczególny rodzaj lo-
kalizacji społecznej, a największe znaczenie dla tworzenia się pokolenio-
wej wspólnoty ma struktura społeczna (Mannheim, 1992/1993, s. 147).
Anthony Giddens dowodzi, że każde młode pokolenie wnosi do życia
społecznego nowy katalog wartości oraz częściowo reprodukuje wzory
zachowań, które zostały mu wpojone przez innych, elity symboliczne lub
uległy nieświadomej internalizacji (Giddens, 2001, s. 138–190). Zmiana
pokoleniowa jest procesem ciągłym, a jedno pokolenie zastępuje kolejne.
Każde pokolenie się od siebie różni, bo dorasta w innych okolicznościach,
ma inne doświadczenia. Stanowi to naturalną zmianę. Aktualnie zmiany
pokoleniowe to problem bardziej widoczny, ponieważ powstają większe
napięcia, w związku z dynamicznym postępem technologicznym. Wsku-
tek czego zmiany pokoleniowe następują bardzo szybko (Z. Bauman,
I. Bauman, Kostera, Kociatkiewicz, 2017, s. 23–160).

W ujęciu socjologiczno-historycznym wyodrębnia się trzy dominu-
jące pokolenia. Generacja X, są to osoby urodzone w latach 1961–1981,
pokolenie reakcyjne, zagubione w chaosie współczesności, odrzucające
tzw. wyścig szczurów. Generacja Y, tzw. milenialsi, to osoby urodzone
w latach 1982–2000, pokolenie obywatelskie, cyfrowe, post material-
ne, otwarte na nowe wyzwania, pewne siebie, nieszukające autorytetów.
Pokolenie Z są to osoby urodzone po 2000 roku, pokolenie interneto-
we, niepamiętające życia bez sieci i portali społecznościowych, mające
silną potrzebę zmieniania świata, wysokie wymagania, słabą lojalność,
późno się usamodzielniające. Typologia ta bywa krytykowana jako nie
w pełni naukowa oraz częściowo stereotypowa (Srniczek, Williams, 2019;
Williams, 2015). Koncepcją próbującą uporządkować opis pokoleń w eu-
ro-atlantycznym kręgu kulturowym jest teoria pokoleń Williama Straussa
(Strauss, Howe, 1992).

Jak zauważa Piotr Sztompka, każda zmiana pokoleniowa prowadzi do
zmiany społecznej, która polega na niecyklicznej przemianie instytucji,

norm, kultury, systemu społecznego, struktury społecznej i funkcji społecznych. Czynniki warunkujące zmianę społeczną to np.: dyfuzja kulturowa, konflikt społeczny, zmiany demograficzne i technologiczne. Zmiana społeczna prowadzi do zmian w środowisku systemu. Szybka i gwałtowna zmiana w systemie społecznym to rewolucja (Sztompka, 2005).

Analiza zachowań wyborczych

Wybory parlamentarne w Polsce w 2019 roku odbyły się 13 października. Frekwencja wyborcza wyniosła 61,74%. Wybory zakończyły się zwycięstwem partii Prawo i Sprawiedliwość (narodowy konserwatyzm, prawicowy populizm, eurosceptycyzm) 43,59% głosów, 235 mandatów. Komitet wyborczy Koalicji Obywatelskiej (chrześcijańska demokracja, liberalizm, demoliberalizm, socjalliberalizm, liberalny konserwatyzm, feminizm, zielona polityka, pro europeizm) zdobył 26,77% głosów, 134 mandatów. Komitet wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej (socjaldemokracja, egalitaryzm, antyklerykalizm, socjalliberalizm, zielona polityka, feminizm, pro europeizm) uzyskał 12,56% głosów, 49 mandatów. Komitet wyborczy Koalicji Polskiej PSL i Pawła Kukiza (centryzm, agraryzm, chrześcijańska demokracja, konserwatyzm, demokracja bezpośrednia, pro europeizm) otrzymał 8,63% głosów, 30 mandatów. Komitet wyborczy Konfederacji (eurosceptycyzm, narodowy konserwatyzm, nacjonalizm) uzyskał 6,76% głosów, 11 mandatów. Inne komitety zdobyły zaledwie 1,1% głosów (*Wybory do Sejmu i Senatu...*, 2019). W kontekście zachowań wyborczych Krystyna Skarżyńska zauważa, że jesteśmy znacząco bardziej narodowo-katolicy i ksenofobiczni (bardziej konserwatywni i nacjonalistyczni), niż byliśmy 20 lat temu i, niż byliśmy w roku 2014 (Skarżyńska, 2020).

Przed wyborami parlamentarnymi w 2019 roku 51,9 proc. młodych oceniała swój poziom zainteresowania polityką jako niski lub bardzo niski (38,8 proc.). Młodzi nieczuli, by ich głos miał znaczenie. Ponad połowa młodych (63,5 proc.) krytycznie oceniała działania polityków, a 60,1 proc. młodego pokolenia nie potrafiła sprecyzować własnych poglądów politycznych. W kategorii wiekowej najslabiej wyborami w 2019 roku przejęli się najmłodszy, w tym przypadku frekwencja wyniosła tylko 47 proc. (Tragarz, 2019). Zachowania wyborcze elektoratu w wyborach parlamentarnych w 2019 roku pokazuje sondaż Exit Poll Ipsos dla TVP, TVN i Polsat.

Tabela 1

Zachowania wyborcze elektoratu (18–29 lat) w wyborach parlamentarnych w 2019 roku

Komitet wyborczy	Liczba głosów (%)	Liczba głosów młodych pośród ogółu wyborców (%)
PiS	26,2	9,6
KO	24,0	14,0
Konfederacja	20,2	50,0
SLD	17,7	23,8
PSL	10,3	17,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych dostępnych w World Wide Web: K. Tragarz, *Młodzi mężczyźni wprowadzili do Sejmu Konfederację. Jak głosowała grupa 18–29 lat?*, <https://noizz.pl/spoleczenstwo/wybory-parlamentarne-2019-konfederacja-w-sejmie-kto-glosowal/hew94d5>, 10.01.2022.

Zauważa się, że w wyborach parlamentarnych w 2019 r. najmłodsza grupa głosujących (18–29 lat) najczęściej wybierała kolejno PiS (26,2%), KO (24%), Konfederację (20,2%) oraz SLD (17,7%). Najniższe poparcie uzyskał PSL (10,3%). Największe poparcie młodych pośród ogółu wyborców uzyskała Konfederacja 50% głosów (z czego 66,8 proc. to mężczyźni, głównie z małych miejscowości) oraz SLD 23,8% głosów. Najniższe poparcie pośród ogółu wyborców otrzymał PiS (9,6% głosów).

Z raportu CBOS (2019) wynika, że młodzi interesują się polityką, dopiero kiedy zaczynają zarabiać na własne utrzymanie. Gdyby o wynikach wyborów w 2019 r. decydowali tylko uczniowie i studenci, drugie miejsce (po Koalicji Obywatelskiej) zajęłaby Lewica z głosami 24,3 proc. wyborców. W wyborach w 2019 r. część społeczeństwa myśląca bardziej lewicowo-liberalnie odeszła od Nowoczesnej i Platformy Obywatelskiej w kierunku Lewicy. Na komitet wyborczy SLD zagłosowało 15,6 proc. wyborców PO z 2015 r. Jak pokazują wyniki badania Ipsos, część dawnego elektoratu Nowoczesnej zamiast KO, wybrało Lewicę (30 proc. głosów). Lewica miała także wysokie poparcie wśród dawniej niegłosujących (20 proc. głosów). Może to oznaczać, że na Lewicę zagłosowali ci, którzy podczas poprzednich wyborów nie mieli jeszcze prawa głosu. Dawni wyborcy Zjednoczonej Lewicy (2015 r.) zagłosowali ponownie na Lewicę (71 proc. poparcia). Aż 18 proc. wyborców Zjednoczonej Lewicy w 2019 r. wybrało Koalicję Obywatelską. KO pozyskała również najwięcej nowych wyborców wśród osób, które nie głosowały w poprzednich wyborach (*Zaufanie do polityków w marcu...*, 2019; Kopeć, Pawłowska, 2019). Płynność wyborczą elektoratu w wyborach parlamentarnych w 2015 i 2019 roku obrazuje tabela 2.

Tabela 2

**Porównanie liczby wyborców komitetów wyborczych z 2015 i 2019 roku
(w milionach głosów)**

Komitet wyborczy	Liczba wyborców – wybory parlamen- tarne 2015 rok	Liczba wyborców – wybory parlamen- tarne 2019 rok
PiS	5,71	8,05
PO+Nowoczesna/KO	4,81	5,06
Zjednoczona Lewica +Razem/Lewica	1,70	2,32
Kukiz 15+PSL/PSL	2,12	1,58
Korwin/Konfederacja	0,72	1,25

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych dostępnych w World Wide Web: M. Danielewski, *KO w stagnacji, Lewica i Konfederacja w ofensywie. Porównujemy wyniki wyborów 2019 i 2015*, <https://oko.press/ko-w-stagnacji-lewica-i-konfederacja-w-ofensywie/>, 10.02.2022.

Zauważa się, że najwięcej nowych głosujących w wyborach 2019 r. w porównaniu do 2015 r. zyskał PiS, wzrost o 2,34 mln nowych głosów. Wśród opozycyjnych komitetów najwięcej głosów w porównaniu do 2015 roku zyskała Lewica (wzrost o 620 tys. nowych głosów) oraz Konfederacja (wzrost o 530 tys. nowych głosów). W kolejnych wyborach parlamentarnych występował będzie spory przepływów elektoratów na styku Koalicji Obywatelskiej i Lewicy.

Proces (prognozowanych) zmian pokoleniowych oraz zachowań wyborczych elektoratu można analizować szerzej, w kontekście kolejnych wyborów samorządowych, parlamentarnych, europejskich. Średnie deklarowane poparcie młodych (18–24 lat) dla partii politycznych w 2021 roku w okresie od stycznia do września pokazuje tabela 3.

Tabela 3

**Średnie deklarowane poparcie dla partii politycznych
w 2021 roku (w okresie od stycznia do września)
badanych w wieku 18–24 lat**

Partia polityczna	Deklarowane poparcie (%)
1	2
PiS	8
Kukiz'15	2
KO	13
Konfederacja	14
Lewica	14

1	2
Polska 2050	17
PSL-KP	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych dostępnych w World Wide Web: *Preferencje partyjne najmłodszych wyborców i ich ewolucja w ostatnich dwóch dekadach*, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_122_21.PDF, 13.01.2022.

Zauważa się, że aż 17 proc. wyborców w wieku od 18 do 24 lat gotowych brać udział w nadchodzących wyborach parlamentarnych poparłoby Polskę 2050¹; po 14 proc. – Lewicę i Konfederację, 13 proc. – KO. Najmniejsze poparcie wśród młodych posiada PiS – 8 proc., Kukiz'15 – 2 proc. oraz PSL – 1 proc. głosów. W świetle sondażu CBOS we wrześniu 2021 r. deklarowana frekwencja wśród młodych wyniosła 83 proc., a wśród ogółu 77 proc. Duża część młodych Polaków średnio 25,8 proc. wobec 18,3 proc. wśród ogółu badanych nie wie na kogo głosować, albo powstrzymuje się od jednoznacznych deklaracji (*Preferencje partyjne najmłodszych...*, 2021).

Według badań CBOS (2021), kluczowym czynnikiem warunkującym poparcie wyborcze jest kategoria płci. Sympatie polityczne kobiet są zwrócone bardziej „w lewo”, a mężczyzn bardziej „w prawo”.

Tabela 4

Średnie deklarowane poparcie dla partii politycznych ze względu na płeć w 2021 roku (w okresie od stycznia do września) badanych w wieku od 18 do 24 lat

Partia polityczna	Płeć	Deklarowane poparcie (%)
1	2	3
PiS	mężczyzna	7
	kobieta	9
Kukiz'15	mężczyzna	3
	kobieta	0
KO	mężczyzna	14
	kobieta	12

¹ Polska 2050 to ruch społeczno-polityczny o charakterze centrowym, powołany przez Szymona Hołownię, po wyborach prezydenckich w 2020 r. 26 marca 2021 r. przekształcony w partię polityczną. Polska 2050 ma charakter centrowy, cechy ideowe to chrześcijańska demokracja, zielona polityka, socjalliberalizm, pro europeizm.

1	2	3
Konfederacja	mężczyzna	22
	kobieta	4
Lewica	mężczyzna	10
	kobieta	18
Polska 2050	mężczyzna	14
	kobieta	21
PSL-KP	mężczyzna	1
	kobieta	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych dostępnych w World Wide Web: *Preferencje partyjne najmłodszych wyborców i ich ewolucja w ostatnich dwóch dekadach*, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_122_21.PDF, 13.01.2022.

Zauważa się, że chęć głosowania na Lewicę znacznie częściej deklarują młode kobiety (18 proc.), niż młodzi mężczyźni (10 proc.). Jak podaje CBOS, poparcie dla Lewicy idzie w parze z lewicowymi przekonaniami politycznymi, zamieszkiwaniem w dużych aglomeracjach, a także z nieuczestnictwem w praktykach religijnych. Konfederacja to przede wszystkim wybór młodych mężczyzn. Ugrupowanie to popiera 22 proc. mężczyzn i tylko 4 proc. młodych kobiet. Z deklaracji ankietowanych wynika, że jest to najważniejsza partia młodych prawicowców. Na Konfederację gotowe jest głosować 39 proc. zwolenników prawicy w wieku między 18 a 24 rokiem życia. Osobom deklarującym poparcie dla Konfederacji sprzyjają częste praktyki religijne oraz w mniejszym stopniu zamieszkiwanie w miastach. Na Polskę 2050 znacznie częściej gotowe są głosować młode kobiety (21 proc.), niż młodzi mężczyźni (14 proc.). Poparciu dla tej partii wśród młodych, wyraźnie sprzyja wyższe wykształcenie, zamieszkanie w wielkich aglomeracjach oraz centrowe (24 proc.) lub lewicowe (18 proc.) poglądy polityczne. Młody elektorat Koalicji Obywatelskiej jest słabiej zróżnicowany w zależności od płci. Na KO skłonne są głosować zarówno młode kobiety (12 proc.), jak i młodzi mężczyźni (14 proc.). Częściej na to ugrupowanie chcą głosować młodzi z większych aglomeracji, niż z mniejszych miast i wsi. Głosowanie na KO, w odróżnieniu od Polski 2050, częściej deklarują osoby o lewicowych, niż centrowych poglądach politycznych (18 i 13 proc. w tych grupach). Niskie poparcie wśród sympatyków młodego prawicowego elektoratu posiada zarówno KO (6 proc.), jak i Polska 2050 (12 proc.). Tylko 18 proc. młodego elektoratu deklarującego prawicowe poglądy polityczne chce głosować na PiS. Na PiS minimalnie częściej chciały głosować kobiety

(9 proc.), niż mężczyźni (7 proc.), a także osoby zamieszkałe na wsi. Główny czynnik warunkujący sympatie młodych dla rządzącej formacji to uczestnictwo w praktykach religijnych. Najmniej młodego elektoratu chce również głosować na Kukiz'15 oraz PSL (*Preferencje partyjne naj-młodszych...*, 2021).

Z sondażu (CATI) Ipsos dla OKO.press i „Gazety Wyborczej” wynika, że używanie w analizach postaw czy poglądów kategorii „młodzi ludzie” częściowo zamazuje rzeczywistość. Różnice średnie między Polkami i Polakami w wieku 18–29 lat są tak duże, że można wręcz mówić o dwóch odrębnych rzeczywistościach. Polki są za demokracją, Polacy za pravicowym porządkiem.

Tabela 5

Stosunek młodych (18–29 lat) wobec: partii rządzącej (PiS), uchodźców, LGBT, UE (w okresie od września do grudnia) w 2021 roku

	Liczba odpowiedzi/tak (%)	
	Mężczyzna	Kobieta
Ocena rządu Zjednoczonej Prawicy/czy w czasach rządów PiS od 2015 roku w Polsce nastąpiła zmiana na gorsze?	55	69
Pomoc uchodźcom/czy wpuścić uchodźców na teren Polski?	39	51
Stosunek do LGBT/czy umożliwić mniejszościom seksualnym prawo do zawierania małżeństw?	21	36
Stosunek do UE/czy Polsce potrzebna jest ściślejsza współpraca z UE i zwiększenie roli Komisji Europejskiej?	44	57

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych dostępnych w World Wide Web: P. Pacewicz, *Młodzi Polacy niewrażliwi, lekkomyślni, konserwatywni. A Polki? Panorama plci w sondażach OKO.press*, <https://oko.press/mlodzi-polacy-niewrażliwi-lekkomyślni-konserwatywni-a-polki-panorama-plci-w-sondazach-oko-press/>, 30.01.2022.

Zauważa się, że w ocenie skutków rządów partii PiS młode kobiety były bardzo krytyczne: odpowiedź „na gorsze” wybrało aż 69 proc. w porównaniu z 55 proc. mężczyzn (18–29 lat). Kobiety są także o wiele bardziej otwarte na pomoc uchodźcom. Chęć pomocy wskazało odpowiednio 51 proc. kobiet i tylko 39 proc. mężczyzn. W ocenie otwartości na osoby LGBT+ dominowało kobiece zrozumienie dla „innych”, 36 proc. młodych kobiet poparło prawo do zawierania małżeństw. Wśród młodych mężczyzn poparcie wyniosło tylko 21 proc. Mężczyźni są także o wiele bardziej eurosceptyczni, niż młode kobiety. Kobiety w wieku 18–29 lat

częściej wybierały ściślejszą współpracę z UE (57 proc.), niż mężczyźni (44 proc.). W sondażu dostrzeżono również, że kobiety mają więcej obaw o przyszłość, zwłaszcza w obliczu katastrofy klimatycznej, podwyżek cen energii, inflacji, epidemii COVID-19, kryzysu opieki zdrowotnej, groźby Pol exit i ruchów nacjonalistycznych. Młodzi mężczyźni najbardziej obawiają się „zagrożenia przez ideologię gender i ruch LGBT” (Pacewicz, 2022).

Zauważa się, że w wyborach parlamentarnych w 2019 r. dominowała zarówno logika zachowań ekonomicznych (klasowych), jak i logika zachowań kulturowych. Mirosława Marody twierdzi, że tradycyjna auto-identyfikacja w terminach lewica i prawica nie jest w stanie odzwierciedlić (przewidzieć) zachowań wyborczych. Część badanych w ogóle nie odnajduje się na wymiarze prawica–lewica. Jako lewicowcy definiują się przede wszystkim osoby dobrze zarabiające oraz należące do wyższych warstw (klas) społecznych. Osoby, które mówią, że mają lewicowe przekonania, łączą liberalizm obyczajowy z liberalizmem ekonomicznym. Z kolei w wymiarze ekonomicznym konserwatyści mają poglądy socjalne i liczą na pomoc państwa. Wyborcy lewicowi należą do najbardziej elitarnych (Bendyk, *Prof. Mirosława Marody...*, 2020).

Wpływ na zachowania (płynność) elektoratu wyborczego ma także szereg czynników określających (warunkujących) kryterium relewancji partii i koalicji politycznych:

- kryzys partii politycznych; partycypacji, reprezentacji, niski poziom zaufania do polityków, partii, demokracji (Mair, 2017, s. 361–367);
- nieprzewidywalność i brak stabilizacji zachowań wyborczych, w Polsce w ciągu ostatnich 30 lat występował elektorat nieustrukturyzowany, nieidentyfikujący się na stałe z partiami politycznymi (Jednaka, 2002, s. 73–75);
- brak redefinicji istniejących podziałów socjopolitycznych oraz klasycznego podziału socjoekonomicznego, wokół którego mogłaby się toczyć rywalizacja polityczna (Antoszewski, 2012, s. 237–250, 272; Herbut, 1996, s. 92–102; Grabowska, 2004; Inglehart, Norris, 2009);
- kultura polityczna; w Polsce nadal występuje niski poziom kultury politycznej w sferze obywatelskiej oraz politycznej²;
- wyborcy nieregularni, elektorat protestu – sondaże z przełomu czerwca i lipca 2019 r. pokazują, że odsetek wyborców nieregularnych jest

² Np. The Economist poziom kultury politycznej w Polsce w latach 2006–2021 określa jako niski. <https://www.economist.com>.

najwyższy wśród osób w wieku 25–50 lat. Odsetek osób głoszących co najmniej sporadycznie jest w Polsce wysoki; prawdopodobnie przekracza 60%. Nieregularni rzadziej wydają się członkami dwóch zwaśnionych „plemion” politycznych (PiS–PO). Wyborcy nieregularni częściej, niż pozostali są skłonni akceptować rządy „silnej ręki” autorytarne (Sadura, Sierakowski, 2019);

- system wyborczy – mechanizm wyborczy w dużym stopniu zależny jest od: rodzaju ordynacji wyborczej (w Polsce obowiązuje system proporcjonalny z metodą D’ Hondta), finansów, marketingu, mediów. Wskutek tych czynników bardzo często władza dostaje się w ręce silniejszych grup, które potrafią umiejętnie manipulować opinią potencjalnych wyborców (Godlewski, 2007, s. 77–79);
- zmiana pokoleniowa elektoratu (wzrost liczby nowych wyborców). Jarosław Kuisz zauważa, że po raz pierwszy od XVIII wieku w Polsce dorosło pokolenie, które urodziło się i ukształtowało we własnym, suwerennym państwie. Fakt ten wymaga gruntownego przemyślenia na przyszłość „wypalania się pokolenia Okrągłego Stołu”. Pokolenie wolne urodzone po 1989 roku (niepamiętające okresu PRL) Kuisz określa jako wyzwolone od „kultury podległości”. Zachodzi wzajemna relacja pomiędzy wpływem kultury podległości a wyobrażeniem o państwie oraz zachowaniu wyborczym młodych (Kuisz, 2018, s. 14–67, 92–150).

Wnioski

Weryfikując główną hipotezę badawczą opracowania, zauważa się, że występuje prawdopodobieństwo, iż zmiany pokoleniowe miały częściowy wpływ na zachowania wyborcze elektoratu w wyborach parlamentarnych w 2019 roku. Frekwencja wśród młodego pokolenia wyniosła 47 procent. W 2019 r. najmłodsza grupa głoszących (18–29 lat) najczęściej wybierała PiS. Wśród ugrupowań opozycyjnych najwięcej głosów młodych zaraz po PiS uzyskała KO, następnie Konfederacja oraz Lewica. Najwięcej głosów ludzi młodych (pośród ogółu wyborców) uzyskała Konfederacja oraz Lewica (tabela 1).

Na zachowania wyborcze elektoratu miał wpływ także szereg innych czynników, takich jak: elektorat nieustrukturyzowany, uwarunkowania historyczne i społeczno-kulturowe, konflikt społeczny, brak redefinicji istniejących podziałów socjopolitycznych, kultura polityczna, wyborcy

nieregularni. Zachowania wyborcze miały charakter stopniowy. Zmiana lojalności politycznej miała charakter sektoralny (np. przepływ elektoratu z PO i Nowoczesnej do Lewicy) oraz częściowo środowiskowy (zmiana pokoleniowa, wyborcy nowi i nieregularni). Wśród partii opozycyjnych najwięcej nowych wyborców w porównaniu z wyborami parlamentarnymi z 2015 r. uzyskała Lewica oraz Konfederacja (tabela 2). Największy przepływ elektoratów występował na styku Koalicji Obywatelskiej i Lewicy. Wpływ na zachowanie elektoratu miało zarówno poparcie uogólnione (trwałe), jak i poparcie określone, kształtowane w kampanii wyborczej pod wpływem emocji. W wyborach parlamentarnych w 2019 r. młody elektorat Koalicji Obywatelskiej i Lewicy (przewaga głosów kobiet) oraz PiS i Konfederacji (przewaga głosów mężczyzn) to głównie tzw. pokolenie Y (milenialsi – osoby urodzone w latach 1982–2000) oraz tzw. pokolenie Z (post milenialsi – osoby urodzone po 2000 roku) (Mikołajczyk, Tasak, 2021). Zauważa się, że w wyborach w 2019 r. zachodziła wzajemna relacja pomiędzy wpływem tzw. kultury podległości – urodzeni po 1989 roku (Kuisz, 2018) a zachowaniem wyborczym młodych. Częściowy sukces wyborczy Lewicy i Konfederacji to znaczny wzrost liczby nowych wyborców, uwarunkowany zmianą pokoleniową elektoratu.³

W świetle analiz CBOS, gdyby wybory parlamentarne odbyły się w 2021 roku (październik), najmłodszy wyborcy (18–24 lata), mieliby decydujący wpływ na wynik wyborów (tabela 3). Zauważa się, że problemem nie byłaby wówczas dwubiegunowość sceny politycznej, lecz wyłonienie trwałej większości parlamentarnej. W świetle analiz procesu (prognozowanych) zachowań wyborczych młodego elektoratu zauważa się, że sympatie polityczne młodych kobiet są bardziej lewicowe, a młodych mężczyzn bardziej prawicowe (tabela 4). Polki w dużym stopniu są za otwartością oraz wartościami liberalnymi. Polacy za wartościami konserwatywnymi i nacjonalistycznymi (tabela 5).

Jak zauważa Rafał Chwedoruk, „na polskiej scenie politycznej funkcjonuje duopol, dostrzegalny w najwyższym stopniu wśród wyborców 35+. Wśród najmłodszych jest zupełnie inaczej, są oni niemniej liberalni gospodarczo, niż PO i niemniej anty-establishmentowi, niż PiS. Bardzo trudno będzie jednak głównym partiom politycznym w prosty sposób do-

³ O wzroście zainteresowania wartościami lewicowymi może świadczyć wysoka frekwencja wśród młodych w trakcie protestów tzw. Strajku Kobiet, przeciwko aborcji i klerykalizacji państwa. Do masowych protestów doszło w październiku i listopadzie 2020 roku.

trzeć do młodego elektoratu, który nie chodzi na wybory, a ta część, która się pojawia głosuje bardzo sytuacyjnie. Wysokie wyniki partii spoza dupolu KO–PiS w 2019 roku, tłumaczyć może naturalna skłonność ludzi młodych do buntu i sprzeciwu oraz obserwowana w ostatnich latach radykalizacja postaw w tej grupie wiekowej” (Chwedoruk, 2019). Tematy, które w 2019 r. były najważniejsze dla grupy wyborców w wieku 18–29 to świeckie państwo, kwestie dostępności do antykoncepcji, bezpieczna aborcja, rejestracja związków partnerskich, czy legalizacja „miękkich” narkotyków (Tragarz, 2019).

Od wyborów parlamentarnych w 2019 r. wśród młodych często określanych jako wyborcy nieregularni, rośnie (postulatywnie) aktywność polityczna. Elektorat młodych to elektorat protestu, żądający społecznej zmiany (Giddens, 2001). Występuje duże prawdopodobieństwo, iż zmiany pokoleniowe będą mieć trwały wpływ na przyszłe zachowania wyborcze elektoratu. Zmiany pokoleniowe w dużym stopniu mogą przesądzić o kształcie demokracji w Polsce po kolejnych wyborach parlamentarnych.

Bibliografia

- Acemoglu D., Robinson J. (2022), *Wąski korytarz. Państwa społeczeństwa i losy wolności*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań.
- Agh A. (2019), *Declining Democracy in East-Central Europe. The Divide in the EU and Emerging Hard Populism*, Edward Elgar Publishing, Massachusetts.
- Almond G., Verba S. (1963), *The Civic Culture*, Press Princeton, Princeton.
- Antoszewski A. (2012), *System polityczny RP*, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
- Antoszewski A. (2016), *Współczesne teorie demokracji*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa.
- Bauman Z., Bauman I., Kostera M., Kociatkiewicz J. (2017), *Zarządzanie w płynnej nowoczesności*, Wydawnictwo Bęc Zmiana, Warszawa.
- Beck U. (2012), *Spółczesność światowego ryzyka. W poszukiwaniu utraconego bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa.
- Bendyk E. *Prof. Mirosława Marody o polskim banku gniewu*, 6.01.2020, „Polityka”, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/spoleczenstwo/1936522,1.prof-mirosława-marody-o-polskim-banku-gniewu.read>, 10.01.2022.
- Bendyk E. (2020), *W Polsce czyli wszędzie. Rzecz o upadku i przyszłości świata*, Wydawnictwo Polityka, Warszawa.
- Bobbio N. (1996), *Prawica i lewica*, Wydawnictwo Znak, Kraków.
- Chwedoruk R. *Rafał Chwedoruk: Dla państwa polskiego nadejdą ciężkie chwile*, 14.06.2019, „Rzeczpospolita”, <https://www.rp.pl/polityka/art1279441-rafal-chwedoruk-dla-panstwa-polskiego-nadejda-ciezkie-chwile>, 12.12.2021.

- Danielewski M., *KO w stagnacji, Lewica i Konfederacja w ofensywie. Porównujemy wyniki wyborów 2019 i 2015*, 15.10.2019, „Oko Press”, <https://oko.press/ko-w-stagnacji-lewica-i-konfederacja-w-ofensywie/>, 10.02.2022.
- Easton D., Gunnell J., Stein M. (1995), *Regime and Discipline: Democracy and the Development of Political Science*, University of Michigan Press, Michigan.
- Fukuyama F. (2019), *Tożsamość. Współczesna polityka tożsamościowa i walka o uznanie*, Wydawnictwo Rebis, Poznań.
- Giddens A. (2001), *Nowe zasady metody socjologicznej*, Wydawnictwo Nomos, Kraków.
- Godlewski T. (2007), *Lewica w polskim systemie partyjnym*, w: *Partie i system partyjny RP. Stan i perspektywy*, red. K. Kowalczyk, Ł. Tomczak, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Grabowska M. (2004), *Podział postkomunistyczny. Społeczne podstawy polityki w Polsce po 1989 roku*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Herbut R. (1996), *Podziały socjopolityczne*, w: *Studia z teorii polityki*, red. A. Jabłoński, L. Sobkowiak, Wydawnictwo UW, Wrocław.
- Inglehart R., Norris P. (2009), *Wzbierająca fala: równouprawienie płci a zmiana kulturowa na świecie*, Wydawnictwo PIW, Warszawa.
- Inquiry into Democracy. Report* (2020), The Economist, <https://www.economist.com>, 01.02.2022.
- Jednaka W. (2002), *Wybory parlamentarne w latach 1989–2001*, w: *Demokratyzacja w III RP*, red. A. Antoszewski, Wydawnictwo UW, Wrocław.
- Kopeć J., Pawłowska D., *Wyniki wyborów. Ci, którzy dawniej nie głosowali, w znacznej mierze poparli Lewicę. Analiza przepływów wyborców*, 17.10.2019, „Wyborcza”, <https://biqdata.wyborcza.pl/biqdata/7,159116,25315161,wyniki-wyborow-wyborcy-pis-znowu-staneli-za-pis-lewica-wziela.html>, 15.01.2022.
- Krastev I., Holmes S. (2020), *Światło które zgasło. Jak zachód zawiódł swoich wyznawców*, Wydawnictwo Krytyka Polityczna, Warszawa.
- Kuisz J. (2018), *Koniec pokoleń podległości. Młodzi Polacy, liberalizm i przyszłość państwa*, Wydawnictwo Kultura Liberalna, Warszawa.
- Lilla M. (2018), *Koniec liberalizmu jaki znamy. Requiem dla polityki tożsamości*, Wydawnictwo Kultura Liberalna, Warszawa.
- Mair P. (2017), *Rząd reprezentatywny versus rząd odpowiedzialny*, w: *Oblicza demokracji. Partie i systemy partyjne w ujęciu Petera Maira. Studia i Analizy*, red. W. Gagatęk, K. Walecka, Wydawnictwo Ośrodek Myśli Politycznej – Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, Kraków–Warszawa.
- Mannheim K. (1992/1993), *Problem pokoleń*, „Coloquia Communia”, nr 12 (1).
- Mikołajczyk M., Tasak A. (2021), *Pokoleniowy potencjał polityki*, Wydawnictwo Książka i Prasa, Warszawa.
- Pacewicz P., *Młodzi Polacy niewrażliwi, lekkomyślni, konserwatywni. A Polki? Panorama płci w sondażach OKO.press*, 29.01.2022, „Oko Press”, <https://oko.press/mlodzi-polacy-niewrazliwi-lekkomyslni-konserwatywni-a-polki-panorama-plci-w-sondazach-oko-press/>, 30.01.2022.

- Preferencje partyjne najmłodszych wyborców i ich ewolucja w ostatnich dwóch dekadach*, październik 2021, CBOS, nr 122/2021, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_122_21.PDF, 13.01.2022.
- Sadura P., Sierakowski S. (2019), *Polityczny cynizm Polaków. Raport z badań socjologicznych*, Wydawnictwo Krytyka Polityczna, Warszawa.
- Skarżyńska K. (2020), *My Polacy. Portret psychologiczno społeczny Polaków z polityką w tle*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Srnicek N., Williams A. (2019), *Wymyślając przyszłość. Postkapitalizm i świat bez pracy*, Wydawnictwo UMK, Toruń.
- Stanley J. (2021), *Jak działa faszyzm? My kontra oni*, Wydawnictwo Krytyka Polityczna, Warszawa.
- Strauss W., Howe N. (1992), *Generations. The history of America's future, 1584 to 2069*, Harper Perennial, New York.
- Sztompka P. (2005), *Socjologia zmian społecznych*, Wydawnictwo Znak, Kraków.
- Tragarz K., *Młodzi mężczyźni wprowadzili do Sejmu Konfederację. Jak głosowała grupa 18–29 lat?*, 14.10.2019, „NOIZZ”, <https://noizz.pl/spoleczenstwo/wybory-parlamentarne-2019-konfederacja-w-sejmie-kto-glosowal/hew94d5>, 10.01.2022.
- Traverso E. (2020), *Nowe oblicza faszyzmu*, Wydawnictwo Książka i Prasa, Warszawa.
- Williams A., *Move Over, Millennials, Here Comes Generation Z*, 20.09.2015, “New York Times”, <https://www.nytimes.com/2015/09/20/fashion/move-over-millennials-here-comes-generation-z.html>, 21.12.2020.
- Wybory do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej 2019*, Państwowa Komisja Wyborcza, <https://sejmsenat2019.pkw.gov.pl>, 20.01.2022.
- Zaufanie do polityków w marcu*, marzec 2019, CBOS, nr 43/2019, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_043_19.PDF, 3.01.2022.
- Żmigrodzki M. (1999), *Encyklopedia Politologii*, tom 3: *Partie i Systemy Partyjne*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków.

Generation changes and electoral behaviour. Example of the parliamentary election in Poland in 2019

Summary

The main research hypothesis in the article is that generation changes in Poland influenced the electoral behaviour of the electorate in the parliamentary election in 2019. The author's aim is to show the relationship between electoral behaviour, liquidity of the electorate, and the election results by political groups that exceeded the election threshold: Law and Justice, Civic Coalition, Democratic Left Alliance, Polish People's Party, Confederation of Freedom and Independence. The article attempts to

analyse a number of factors determining (conditioning) the electoral behaviour of the electorate. The text is interdisciplinary, as the research problem has been analysed from political, sociological, and philosophical perspectives. When verifying the hypothesis, the author has noticed that there is a high probability that the generation changes have a partial impact on the electoral behaviour of the electorate and election results by individual election committees. An attempt to answer the research question can be a significant contribution to further research on electoral behaviour in parliamentary elections.

Key words: generation changes, electorate, electoral behaviour, elections

